

مطالعه تطبیقی مفهوم ازدواج در نظام حقوقی ایران و آمریکا

فائزه عظیم‌زاده اردبیلی

دانشیار گروه فقه و حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق(ع)

فاطمه مشایخی

دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه امام صادق(ع) - پردیس خواهران

چکیده

دین اسلام، اهمیت بسیار زیادی برای خانواده قائل بوده و بر حفظ و تقویت این نهاد مقدس، تأکید دارد. خانواده اولین اجتماع بشری است که انسان‌ها به صورت طبیعی از همان بدو خلقت، به عضویت آن در می‌آیند. خانواده در زمان‌های مختلف و جغرافیای گوناگون، معنایی منحصر به فرد داشته که بعضاً در طول زمان، دچار تغییر و تطوراتی شده است. در این بین، این نهاد در چارچوب انسانی و طبیعی خویش از طریق ازدواج دو جنس مخالف در یک چارچوب قانونی و مبتنی بر فطرت انسانی باید شکل یگیرد. متأسفانه جامعه بشری شاهد اشکال جدیدی از ازدواج است که با این اصول بدیهی در تناقض است. بر این اساس، تحقیق حاضر با هدف بررسی تطبیقی مفهوم ازدواج در نظام‌های حقوقی ایران و آمریکا شکل گرفت. بدین منظور، قانون اساسی و قوانین موضوعه ایران و نیز، قوانین فدرال ایالات متحده آمریکا و قوانین اساسی و موضوعه سه ایالت کالیفرنیا، فلوریدا و تگزاس که در مجموع یک چهارم جمعیت این کشور را تشکیل می‌دهند، مورد بررسی قرار گرفت. شایان ذکر است که این پژوهش، از حیث هدف، تحقیق بنیادی - کاربردی و به روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد. یافته‌های این تحقیق نشان داد که در قانون اساسی و قوانین موضوعه ایران، هیچ تعریفی از ازدواج ارائه نشده و صرفاً به بیان برخی ویژگی‌ها و ملاک‌های آن اکتفا شده است. در مقابل، در قانون فدرال آمریکا و نیز قوانین اساسی و قوانین موضوعه ایالت‌های مورد بررسی، تعریفی از ازدواج بیان شده است.

واژگان کلیدی: ازدواج، نظام حقوقی، تعریف ازدواج، ایران، آمریکا.

مقدمه

خانواده اولین اجتماعی است که انسان‌ها به صورت طبیعی از همان بدو خلقت، به عضویت آن در می‌آیند. بشر همواره در طول تاریخ، به منظور تداوم نسل و پیشبرد اهداف اجتماعی و فردی خود، نیازمند عضویت در یک خانواده بوده و این نیاز در طول تاریخ هیچ‌گاه نادیده گرفته نشده است. نهاد خانواده از مسیر ازدواج شکل می‌گیرد. فقه امامیه و قوانین موضوعه ایران، خانواده را گروهی می‌داند متشکل از دو رکن اصلی مرد و زن، که در سایه ضابطه‌ای مشروع و الهی، در کنار یکدیگر قرار گرفته و بر اثر آن، دارای شخصیت اجتماعی، حقوقی، معنوی و مدنی شده‌اند. اساس این رابطه را نکاح یا همان ازدواج تشکیل می‌دهد؛ و ازدواج، عقد یا پیمانی است که بر اساس آن، رابطه زوجیت، مشروع می‌شود. لذا در ایران، ازدواج دائم به عنوان راهکار اصلی تشکیل خانواده معرفی گردیده است.

برخلاف بسیاری از مکاتب مذهبی و یا فلسفی که به ازدواج، با نظری کراهت‌آمیز می‌نگرند و آن را مذموم و مختص وقت ضرورت می‌دانند، و تجرد را مقدم بر ازدواج و ازدواج را تنها به عنوان راهی برای فرار از بدکاری به رسمیت می‌شناسند، اسلام با تأکیده‌های فراوان به ازدواج، تشکیل خانواده را مورد تشویق قرار می‌دهد (چراغی کوتیانی، ۱۳۸۸، ۱).

اهمیتی که اسلام برای ازدواج و خانواده قائل شده، در اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است که خانواده واحد بنیادین جامعه اسلامی است. غالب حقوق دانان بر این عقیده هستند که ازدواج، عقد یا توافقی بین زن و مرد برای زندگی مشترک و تشکیل خانواده است که بر اساس مودت (رحمت و مهربانی)، ابراز عشق، گذشت، بر، مدارا و احسان متقابل شکل می‌گیرد (بدای و همکاران، ۱۳۹۸). بر خلاف این دیدگاه، در غرب و به ویژه آمریکا، ازدواج بین یک زن و یک مرد با هدف تشکیل خانواده و تربیت فرزندان، تنها یکی از اشکال ازدواج بوده و نهادهای مختلفی همچون ازدواج سفید و همباشی در جوامع غربی شکل گرفته است (همتی حاجی‌پیرلو و مؤمن، ۱۴۰۰). به طور کلی، از این قبیل پدیده‌های نوظهور که جایگزین ازدواج دائم و موقت شده‌اند می‌توان به نمونه‌های دیگری همچون ازدواج با محارم، ازدواج با حیوانات، سولوگامی (ازدواج با خود) و ازدواج با اشیاء نیز اشاره نمود که برخی از این اشکال ازدواج در برخی از ایالت‌های آمریکا به رسمیت شناخته شده‌اند. با توجه به وجود اختلاف در مفهوم ازدواج و تعاریف آن در نظام حقوقی ایران و آمریکا، تحقیق حاضر در نظر دارد که به تشریح و تفسیر این مسئله بپردازد.

از سوی دیگر، بررسی‌های صورت گرفته در این تحقیق نشان می‌دهد که پژوهش‌های تطبیقی محدودی در موضوع ازدواج از منظر حقوقی در ایران صورت گرفته که در ادامه به برخی از آنها که قرابت بیشتری با موضوع تحقیق حاضر دارند، به اجمال اشاره خواهد شد. همتی حاجی‌پیرلو و مؤمن (۱۴۰۰) در تحقیقی به بررسی تطبیقی نهادهای جایگزین ازدواج دائمی در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان پرداخته و نتیجه‌گیری نمودند که ازدواج موقت، در مقایسه با سایر نهادهای جایگزین ازدواج دائم از جمله ازدواج سفید، ازدواج عرفی و همباشی، از امتیازات بیشتری برخوردار می‌باشد. غدیری و فریدزاده (۱۳۹۹) در پژوهشی، قوانین ایران، انگلستان و آلمان در زمینه ازدواج با فرزندخوانده را مورد مقایسه قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که در ایران، چنین ازدواجی مشروط به تشخیص مصلحت فرزندخوانده از سوی دادگاه صالح بوده، حال آن که این امر در دو کشور دیگر مورد مطالعه، یعنی انگلیس و آلمان، ممنوع است. رزاق شحیت دلفی و همکاران (۱۴۰۳) در مطالعه‌ای تطبیقی، تعارض قوانین مربوط به نکاح در نظام‌های حقوقی ایران و عراق را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های این پژوهش نشانگر آن بود که حقوق موضوعه کشورهای ایران و عراق، تعارض قوانین مرتبط با نکاح را تابع قانون دولت متبوع آن‌ها قرار داده است.

رحمانی‌نژاد (۱۳۹۸) در تحقیق دیگری، تعارض قوانین ازدواج و طلاق در حقوق کشورهای فرانسه و ایران را مطالعه کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که قانون حاکم بر شرایط شکلی ازدواج در حقوق کشور ایران توسط قانونگذار تعیین گردیده و در حقوق کشور فرانسه، شرایط شکلی این ازدواج تابع قانون محل وقوع آن می‌باشد. افشار قوچانی و فیروزآبادیان (۱۴۰۳)، تابعیت زنان در ازدواج‌های چندملیتی در ایران و برخی از کشورهای خاورمیانه را مورد بررسی قرار دادند و نتیجه‌گیری نمودند که در صورت ازدواج زن ایرانی با مردی از کشورهای خاورمیانه به ویژه عراق، افغانستان، اردن و امارات متحده عربی، تابعیت اولیه و اصلی از او سلب نخواهد شد و تابعیت مرد نیز به وی تحمیل نمی‌شود. در مجموع، مروری بر مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که در هیچیک از تعداد محدود پژوهش‌های تطبیقی انجام شده در

موضوع ازدواج در کشور نیز به مطالعه تطبیقی مفهوم ازدواج در دو کشور ایران و آمریکا پرداخته نشده و از این حیث، پژوهش حاضر جنبه نوآوری دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر روش، از نوع اسنادی - کتابخانه‌ای و از حیث هدف، بنیادی - کاربردی است. اطلاعات مورد نیاز این تحقیق، از طریق بررسی قانون اساسی و قوانین موضوعه این دو کشور بدست آمد. در آمریکا، علاوه بر قانون اساسی ایالات متحده آمریکا مصوب ۱۷۸۷ میلادی که تاکنون ۲۷ اصلاحیه داشته است، در سطح مرکزی (فدرال)، وظیفه قانون‌گذاری به کنگره اختصاص دارد که از دو مجلس سنا^۱ و مجلس نمایندگان^۲ تشکیل شده است. کلیه مصوبات در کنگره آمریکا، اعم از مجلس نمایندگان و یا سنا، در دو شکل «لایحه»^۳ و «قطعنامه»^۴ به تصویب می‌رسد. مصوبه کنگره در قالب لایحه، به قانون لازم‌الاجرا تبدیل می‌شود و قطعنامه نیز چنانچه به شکل «قطعنامه مشترک» ارائه شود، مشروط به این که، به تائید هر دو مجلس نمایندگان و سنا رسیده باشد، نیز به قانون تبدیل می‌شود. در نظام حقوقی آمریکا، علاوه بر قوانین فدرال (قانون اساسی و قوانین مجالس سنا و کنگره)، هر یک از ۵۰ ایالت این کشور، خود دارای قانون اساسی و قوانین موضوعه هستند. در هریک از ایالت‌ها، برای مدیریت انبوه قوانین و مقررات، از «تدوین شکلی»^۵، در قالب «کد ایالات متحده آمریکا»^۶، استفاده می‌شود و کد^۷، به مجموعه قوانین جمع‌آوری و طبقه‌بندی شده در یک موضوع خاص، جهت ارائه چارچوبی قانونی برای روابط اجتماعی، خانوادگی و تجاری بین افراد اطلاق می‌شود. بر این اساس، بررسی موضوعات حقوقی در آمریکا، بدون در نظر گرفتن قوانین موجود ایالت‌ها امکان‌پذیر نمی‌باشد.

بر اساس آخرین برآورد منتشره جمعیت آمریکا به تفکیک ایالت‌ها توسط اداره آمار ایالات متحده آمریکا، میزان جمعیت آمریکا، در سال ۲۰۲۳ میلادی، برابر ۳۳۳/۹۱۴/۸۹۵ نفر بوده و ایالت‌های کالیفرنیا^۸ (با ۳۸/۹۶۵/۱۹۳ نفر جمعیت و سهم ۱۱/۷ درصدی از جمعیت آمریکا)، ایالت تگزاس^۹ (با ۳۰/۵۰۳/۳۰۱ نفر جمعیت و سهم ۹/۱ درصدی از جمعیت آمریکا) و ایالت فلوریدا^{۱۰} (با ۲۲/۶۱۰/۷۲۶ نفر جمعیت و سهم ۶/۸ درصدی از جمعیت آمریکا) به ترتیب، سه ایالت با بیشترین جمعیت در آمریکا می‌باشند که در مجموع، ۲۷/۶ درصد از جمعیت ایالات متحده آمریکا را به خود اختصاص داده‌اند (U.S. Census Bureau, 2024). به بیانی دیگر، این سه ایالت در بین ۵۰ ایالت آمریکا، به تنهایی بیش از یک‌چهارم جمعیت آمریکا را در خود جای داده‌اند. لذا با در نظر گرفتن محدودیت‌های این تحقیق از حیث زمانی و حجم محتوا، در پژوهش حاضر، موضوعات مرتبط با ایالت‌های آمریکا، در این سه ایالت، مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرند.

یافته‌ها

در این بخش، ضمن بررسی قوانین ایران و آمریکا اعم از قانون اساسی و قوانین موضوعه، به تحلیل قوانین فوق‌الذکر پرداخته خواهد شد.

ازدواج در قوانین ایران

برای بررسی ازدواج در قوانین ایران، قانون اساسی، قانون مدنی، قانون حمایت از خانواده و سایر قوانین موضوعه ایران مورد واکاوی قرار می‌گیرد.

ازدواج در قانون اساسی ایران

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲ از طریق همه‌پرسی و بازنگری شده ۱۳۶۸/۵/۶ از طریق همه‌پرسی، فقط ۱ بار واژه «ازدواج» آن هم در اصل ۱۲ بدین صورت ذکر شده است که: «دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی‌عشری است و این اصل،

¹ Senate

² U.S. House of Representatives

³ Bill

⁴ Resolution

⁵ Formal Codification

⁶ The United States Code (U.S.C)

⁷ Code

⁸ California State

⁹ Texas State

¹⁰ Florida State

الی‌الابد، غیر قابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل می‌باشند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان، آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها، رسمیت دارند، و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب، اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب».

ازدواج در قوانین موضوعه ایران

الف) ازدواج در قانون مدنی

بررسی‌های صورت گرفته نشانگر آن است که در قانون مدنی ایران تعریفی از ازدواج وجود ندارد (قانون مدنی، ۱۳۱۴).

ب) ازدواج در قانون حمایت خانواده

در اولین قانون حمایت خانواده در ایران مصوب ۱۳۴۶/۳/۲۵ مجلس شورای ملی، هیچ تعریفی از «ازدواج» ارائه نشده و در مجموع این واژه، ۴ مرتبه در متن قانون، به کار برده شده است. در قانون پیشین حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵، واژه «ازدواج»، ۱۲ مرتبه به کار برده شده، ولی در آن، هیچ تعریفی از ازدواج، ارائه نگردیده است. تنها در ماده ۲۳ این قانون، سن قانونی ازدواج برای زن، ۱۸ سال تمام و برای مرد، ۲۰ سال تمام ذکر شده، و در آن تصریح گردیده است که: «ازدواج زن قبل از رسیدن به سن ۱۸ سال تمام و مرد قبل از رسیدن به سن ۲۰ سال تمام ممنوع است مع‌ذلک در مواردی که مصالحی اقتضا کند استثنائاً در مورد زنی که سن او از ۱۵ سال تمام کمتر نباشد و برای زندگی زناشویی استعداد جسمی و روانی داشته باشد به پیشنهاد دادستان و تصویب دادگاه شهرستان ممکن است، معافیت از شرط سن اعطاء شود».

در قانون جدید حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱ مجلس شورای اسلامی، واژه «ازدواج»، ۲۵ مرتبه بیان شده و فصلی جداگانه (فصل سوم) به همین عنوان اختصاص یافته، ولی در آن، هیچ تعریفی از ازدواج، ارائه نگردیده است. ضمن این که در ماده ۵۰ این قانون تصریح شده که: «هرگاه مردی برخلاف مقررات ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی، ازدواج کند، به حبس تعزیری درجه شش، محکوم می‌شود».

ج) ازدواج در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت مصوب ۱۴۰۰/۸/۱۹ مجلس شورای اسلامی، واژه «ازدواج»، ۲۴ مرتبه بیان شده ولی در آن، هیچ تعریفی از ازدواج، ارائه نشده است و صرفاً در آن، به ارائه مشوق‌های قانونی جهت ازدواج، توسعه آموزش و تبلیغات به منظور کاهش سن ازدواج، فرزندآوری، کاهش فاصله ازدواج تا تولد فرزند اول، کاهش فاصله بین تولد فرزندان و همچنین جلوگیری از سقط جنین و امثال آن‌ها اشاره شده است.

د) ازدواج در قانون اهداف و اصول تشکیل خانواده و سیاست‌های تحکیم و تعالی آن

در قانون اهداف و اصول تشکیل خانواده و سیاست‌های تحکیم و تعالی آن، مصوبه شماره ۱۴۱۸ پانصد و شصت و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۸۴/۰۴/۰۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی که در تاریخ ۱۵ مرداد ۱۳۸۴ ابلاغ شده، واژه «ازدواج»، ۹ مرتبه بیان شده ولی در آن، هیچ تعریفی از ازدواج، ارائه نشده است و فقط در بند ۴ اصول و مبانی، درباره ازدواج، بیان شده است که: «نتایج ازدواج، ایجاد مؤدت، رحمت و آرامش میان زن و شوهر است و با تکریم و احسان توسط فرزندان، و رحمت و تربیت توسط والدین، تداوم و تکامل می‌یابد». در این قانون همچنین به برخی راهبردها و سیاست‌های اجرایی جهت ترویج و تسهیل ازدواج، اشاره شده است (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۴).

ازدواج در قوانین آمریکا

الف) ازدواج در قوانین فدرال آمریکا

۱. قانون اساسی ایالات متحده آمریکا

در اولین قانون اساسی ایالات متحده آمریکا مصوب سال ۱۷۹۱ میلادی و در ۲۷ اصلاحیه بعدی آن، که آخرین آن، در سال ۱۹۹۲ میلادی بوده است، هیچ اشاره‌ای به واژه «ازدواج» و امثال آن، نشده است (United States Senate, 2022).

۲. قانون فدرال آمریکا

در قانون فدرال آمریکا به آدرس (Pub. L. 104-199, §3(a), Sept. 21, 1996, 110 Stat. 2419)، در عنوان ۱ (مقررات عمومی)^{۱۱} فصل ۱ (مقررات ایجاد) بخش ۷ (تعریف ازدواج و همسر)^{۱۲}، ازدواج و همسر، چنین تعریف شده است: «در تعیین معنای هر قانون کنگره، یا هر حکم، مقررات، یا تفسیر ادارات اجرایی و آژانس‌های مختلف ایالات متحده، کلمه "ازدواج" تنها به معنای اتحاد قانونی بین یک مرد و یک زن به عنوان شوهر و زن، و کلمه «همسر» فقط به فردی از جنس مخالف اطلاق می‌شود که زن یا شوهر باشد، اطلاق می‌شود» (U.S. Government Information, 2011).

ب) ازدواج در قوانین ایالتی آمریکا

۱. ایالت تگزاس

۱.۱. قانون اساسی ایالت تگزاس

در آخرین نسخه قانون اساسی ایالت تگزاس و اصلاحات آن مصوب ۲ نوامبر ۲۰۲۱ میلادی، در مجموع ۷ مرتبه به واژه "ازدواج" در مواد ۱ (۳ مرتبه) و ۱۶ (۴ مرتبه) اشاره شده است؛ ولی صرفاً در ماده ۱ در بخش ۳۲ بند (a)، ازدواج بدین صورت تعریف شده است: «ازدواج در این ایالت، فقط شامل پیوند یک مرد و یک زن است». در بند (b) همین قانون در ردّ آشکال دیگر ازدواج آمده است: «این ایالت یا زیرمجموعه سیاسی این ایالت نمی‌تواند قانونی معادل و یا مشابه ازدواج ایجاد کنند و یا، به رسمیت بشناسد» (Texas Legislative Council, 2022).

۱.۲. قانون موضوعه ایالت تگزاس

در آخرین نسخه قانون موضوعه ایالت تگزاس حاوی "هشتاد و هفتمین جلسه عادی مجلس قانون‌گذاری تگزاس"^{۱۴} در ۱۲ ژانویه ۲۰۲۱ میلادی که مشتمل بر ۳۱ کد ایالت تگزاس می‌باشد، در "کد خانواده"^{۱۵} (یا همان قانون خانواده) که شامل ۱۵۹۸ صفحه قوانین مرتبط با خانواده است، واژه "ازدواج"^{۱۶} تعداد ۴۲۸ مرتبه ذکر شده است ولی در این قانون، هیچگونه تعریف دقیقی از ازدواج، ارائه نشده است. لیکن، در فصل ۲ تحت عنوان "رابطه ازدواج"^{۱۷} در "زیرفصل A. درخواست برای جواز ازدواج"^{۱۸} در بخش ۲/۰۰۱ بندهای a و b تصریح شده که زن و مردی که مایل به "ازدواج تشریفاتی"^{۱۹} (منظور همان ازدواج رسمی و قانونی می‌باشد) باید اولاً از شهرستان و یا بخش این ایالت مجوز بگیرند و ثانیاً این مجوز را نمی‌توان برای ازدواج افراد همجنس صادر کرد (Texas Legislature Online, 2022). این امر به نوبه خود نشانگر آن است که از دواج همجنس در این ایالت، فاقد وجاهت قانونی می‌باشد. از سوی دیگر، در همین فصل (فصل ۲) از قانون خانواده ایالت تگزاس، در زیرفصل E در بخش ۲/۴۰۱، نوع دیگری از ازدواج در این ایالت با عنوان "ازدواج بدون تشریفات"^{۲۰} یا همان "ازدواج غیر رسمی"^{۲۱} و یا "ازدواج قانون مدنی"^{۲۲} معرفی شده است. برای این که چنین ازدواجی در این ایالت، معتبر باشد، در بند ۲ این قانون شروطی سه‌گانه تعیین شده که زوجین، باید مدارک دال بر تحقق آنها را ارائه نمایند. این شروط عبارتند از این که ۱- زن و مرد توافق کرده‌اند که با یکدیگر، ازدواج کنند ۲- پس از توافق، در این ایالت به عنوان زن و شوهر با هم زندگی کرده‌اند و ۳- در محل زندگی زوجین با یکدیگر (در این ایالت)، به دیگران اعلام نموده که با هم ازدواج کرده‌اند (Texas Legislature Online, 2022). تفاوت این نوع از ازدواج با ازدواج رسمی در آن است که نیازی به ثبت قانونی آن وجود ندارد و عملاً نوعی فرار از ازدواج رسمی می‌باشد.

¹¹ General provisions

¹² Rules of construction

¹³ Definition of Marriage and Spouse

¹⁴ The 87th Texas Legislature Regular Session

¹⁵ Family Code

¹⁶ Marriage

¹⁷ Marriage relationship

¹⁸ SUBCHAPTER A. APPLICATION FOR MARRIAGE LICENSE

¹⁹ Ceremonial marriage

²⁰ Marriage without formalities

²¹ Informal marriage

²² Common law marriage

۲. ایالت تگزاس

۲.۱. قانون اساسی ایالت تگزاس

در آخرین نسخه قانون اساسی ایالت فلوریدا در "ماده ۱ بخش ۲۷" تجدید نظر شده در سال ۱۹۶۸ میلادی و اصلاح شده در نوامبر ۲۰۱۶ میلادی در تعریف ازدواج آمده است: «از آنجایی که ازدواج تنها پیوند قانونی یک مرد و یک زن به عنوان زن و شوهر است، هیچ پیوند قانونی دیگری که به عنوان ازدواج یا معادل قابل توجه آن تلقی می‌شود، معتبر نبوده و به رسمیت شناخته نمی‌شود» (Florida Department of State, 2016).

۲.۲. قانون موضوعه ایالت تگزاس

در آخرین نسخه قانون موضوعه ایالت فلوریدا مصوب سال ۲۰۲۱ میلادی، عنوان ۴۳ (روابط خانگی)^{۲۴}، فصل ۷۴۱ (ازدواج، خشونت خانگی)^{۲۵} بخش ۲۱۲ بند ۳ قانون موضوعه ایالت فلوریدا مصوب سال ۲۰۲۱ میلادی در تعریف ازدواج و همسر آمده است: «برای تفسیر هر قانون یا مقررات ایالتی، اصطلاح "ازدواج" تنها به معنای پیوند قانونی بین یک مرد و یک زن، به عنوان زن و شوهر است و اصطلاح "همسر" فقط برای عضوی از چنین پیوندی، به کار می‌رود». در بند ۲ این قانون، ازدواج بین افراد همجنس، به رسمیت شناخته نشده و چنین بیان شده است: «ازدواج بین افراد همجنس در هر حوزه قضایی، چه در داخل یا خارج از ایالت فلوریدا، ایالات متحده، یا هر حوزه قضایی دیگر، اعم از داخلی یا خارجی، یا هر مکان یا مکان دیگری، یا روابط بین افراد همجنس جنسی که به عنوان ازدواج در هر حوزه قضایی تلقی شود، چه در داخل یا خارج از ایالت فلوریدا، ایالات متحده، یا هر حوزه قضایی دیگر، اعم از داخلی یا خارجی، یا هر مکان یا محل دیگری، برای هیچ هدفی، در این ایالت به رسمیت شناخته نمی‌شود» (The Florida Senate, 2021).

۳. ایالت کالیفرنیا

۳.۱. قانون اساسی ایالت کالیفرنیا

در آخرین نسخه قانون اساسی ایالت کالیفرنیا مشتمل بر اصلاحیه دوازدهم قانون اساسی ایالت کالیفرنیا مصوب ۶ نوامبر سال ۲۰۱۸ میلادی، ۶ مرتبه واژه «ازدواج» بیان شده، ولی هیچگونه تعریف دقیقی از ازدواج صورت نگرفته و تنها در ماده ۱ بخش ۲۶/۵ در تعریف ازدواج، صرفاً به این جمله اکتفا شده است: «فقط ازدواج بین یک زن و یک مرد، در کالیفرنیا معتبر یا به رسمیت شناخته می‌شود» (The California State Legislature, 2019-2020).

۳.۲. قانون موضوعه ایالت کالیفرنیا

قانون ایالت کالیفرنیا از ۲۹ کد، تشکیل شده است که، حوزه‌های موضوعی مختلفی را پوشش می‌دهد. کدهای کالیفرنیا، قوانین موضوعه را سازماندهی می‌کنند. قانون موضوعه کالیفرنیا، لوایح قانونی فصل‌بندی شده می‌باشد. یک لایحه قانونی پس از تصویب، توسط هر دو مجلس قانون‌گذاری (شامل سنا و مجلس ایالتی)^{۲۶} و امضای فرماندار ایالت^{۲۸}، تبدیل به قانون می‌شود (California State Legislature, 2022). در بند (a) بخش ۳۰۰ قسمت ۱ بخش ۳ "کد خانواده"^{۲۹} ایالت کالیفرنیا در سال ۲۰۲۱ (که می‌توان آن را قانون خانواده ایالت کالیفرنیا نیز نامید)، تعریف ازدواج، بدین صورت بیان شده است: «ازدواج یک رابطه شخصی ناشی از عقد مدنی بین دو نفر است که رضایت طرفینی که قادر به انعقاد آن عقد هستند، را لازم دارد. رضایت به تنهایی به منزله ازدواج محسوب نمی‌شود. رضایت باید همراه با صدور مجوز رسمی باشد» (California Legislative Information, 2022).

²³ Article 1 Section 27 of The Constitution of the State of Florida

²⁴ Title 43: Domestic Relations

²⁵ Chapter 741: Marriage; Domestic Violence

²⁶ Article 1 Section 7.5 Constitution of California

²⁷ Senate and House of Assembly

²⁸ Governor

²⁹ FAMILY CODE= FAM

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی‌های صورت گرفته در این تحقیق نشان می‌دهد که علیرغم اهمیت ازدواج و نقش سازنده آن در تشکیل خانواده، در قانون اساسی و قوانین موضوعه کشور، هیچ تعریفی از ازدواج صورت نگرفته و به نظر می‌رسد که از نگاه قانونگذار، ازدواج امری بدیهی و بدون نیاز به تعریف تلقی شده است. تنها در تعاریف عملیاتی مرکز آمار ایران و سازمان ثبت احوال کشور می‌توان تعریفی از ازدواج یافت. بر اساس تعریف ارائه شده توسط مرکز آمار ایران، «ازدواج»^{۳۰} نوعی عقد و پیمان قانونی یا شرعی است که بین زن و مرد، برای زندگی مشترک منعقد می‌شود و می‌تواند، دائم یا موقت باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶). همچنین، ازدواج در سالنامه آمارهای جمعیتی سازمان ثبت احوال ۱۳۹۵ بدین صورت تعریف شده است: «ازدواج، عمل، مراسم یا فرآیندی است که در آن، رابطه قانونی (مشروع) زوجین شکل می‌گیرد. مشروعیت این پیوند، می‌تواند از راه‌های مدنی، مذهبی یا سایر راه‌های به رسمیت شناخته شده، در قوانین هر کشور تأیید گردد» (سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۶).

از طرفی، به طور کلی بررسی قوانین آمریکا اعم از قانون اساسی، قانون فدرال (مرکزی) و قوانین ایالتی در موضوع تعریف ازدواج حاکی از آن بود که در قانون اساسی آمریکا، هیچ اشاره‌ای به واژه ازدواج نشده است. لیکن در قانون فدرال ازدواج این‌گونه تعریف شده است: اتحاد قانونی بین یک مرد و یک زن به عنوان شوهر و زن. از سوی دیگر بررسی قانون اساسی ایالت‌های مذکور نشانگر آن است که خلأ ارائه تعریف مشخص از ازدواج در قانون اساسی آمریکا در اینجا جبران شده و در قوانین اساسی هر یک از این ایالت‌ها، به صورت مجزا تعریف ازدواج شده است. به نحوی که ازدواج در قانون اساسی ایالت تگزاس عبارت است از: «پیوند یک مرد و یک زن»، در قانون اساسی ایالت فلوریدا عبارت است از: «از آنجایی که ازدواج تنها پیوند قانونی یک مرد و یک زن به عنوان زن و شوهر است، هیچ پیوند قانونی دیگری که به عنوان ازدواج یا معادل قابل توجه آن تلقی می‌شود، معتبر نبوده و به رسمیت شناخته نمی‌شود» و در نهایت، در قانون اساسی ایالت کالیفرنیا این‌گونه تعریف شده است: «فقط ازدواج بین یک زن و یک مرد، در کالیفرنیا معتبر یا به رسمیت شناخته می‌شود».

بر این اساس، در هیچ یک از این قوانین اساسی، ازدواج دو همجنس در تعریف ازدواج گنجانده نشده است. علاوه بر این، یافته‌های این پژوهش، مبین آن است که قوانین موضوعه ایالت‌های فلوریدا و تگزاس، ازدواج دو همجنس را به رسمیت نمی‌شناسند و آن را غیرقانونی اعلام می‌کنند و صرفاً ازدواج یک زن و یک مرد را قانونی می‌دانند. بررسی این موضوع در ایالت کالیفرنیا نیز تا قبل از سال ۲۰۲۱، همین رویه حاکم بوده، لیکن قانون خانواده ایالت کالیفرنیا سال ۲۰۲۱، بدون اشاره مستقیم به تصویب ازدواج همجنس، عبارت یک مرد و یک زن از تعریف ازدواج حذف شده و ازدواج، بدین صورت تعریف شده است: «ازدواج یک رابطه شخصی ناشی از عقد مدنی بین دو نفر است که رضایت طرفینی که قادر به انعقاد آن عقد هستند، را لازم دارد. رضایت به تنهایی به منزله ازدواج محسوب نمی‌شود. رضایت باید همراه با صدور مجوز رسمی باشد»، که عملاً به معنای تصویب ازدواج دو همجنس در این ایالت می‌باشد.

در مجموع، با عنایت به یافته‌های این تحقیق پیشنهاد می‌شود که:

الف) با عنایت به این نکته که سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌ها در حوزه خانواده، تا حدود زیادی وابسته به تعریف از ازدواج است که در قانون اساسی و قوانین موضوعه کشور چنین تعریفی وجود ندارد، لذا پیشنهاد می‌شود که در قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران، ازدواج به طور مصرح تعریف شود و بر مبنای این تعریف واحد، سایر دستگاه‌های ذیربط، حسب وظیفه قانونی خود در حوزه ازدواج و خانواده عمل نمایند. ب) با توجه به این که از یکسو، آمریکا به عنوان نماد فرهنگ غربی مطرح می‌باشد که ردپای بسیاری از کنش‌های اجتماعی و تغییرات فرهنگی را می‌توان در این کشور یافت، لذا پیشنهاد می‌شود که تحقیق یا تحقیقات مشابهی در مورد سایر ایالت‌های آمریکا نیز انجام شود تا بتوان تصویر کاملتری از برداشت نظام حقوقی آمریکا از مفهوم ازدواج را بدست آورد.

منابع

افشار قوچانی، زهره و فیروزآبادیان، مهدی، مطالعه تطبیقی تابعیت زنان در ازدواج‌های چندملیتی در ایران و برخی از کشورهای خاورمیانه، مجله حقوق تطبیقی، دوره پانزدهم، شماره یکم ۱۴۰۳، ۴۳-۲۳.
بداعی، فاطمه و رفاهی، علی اصغر، متقی‌فر و احمدیه، مریم، ۱۳۹۸، حقوق و احکام خانواده، چاپ اول، تهران، انتشارات وزارت بهداشت،

³⁰ MARRIAGE

درمان و آموزش پزشکی.

چراغی کوتیانی، اسماعیل، رویکرد اسلام به چهار کارکرد مهم خانواده، مجله معرفت، دوره هجدهم، شماره یکصد و سی و نهم، ۱۳۸۸، ۵۴-۳۵.
رحمانی نژاد، معصومه، تعارض قوانین ازدواج و طلاق در حقوق فرانسه و ایران، مجله آفاق علوم انسانی، دوره سوم، شماره بیست و هفتم، ۱۴۰۳، ۵۴-۳۹.

رزاق شحیت دلفی، مرتضی، پورخاقان شاهرضایی، زینب، جبوری، اسماعیل و علامه، سید مهدی، مطالعه تطبیقی تعارض قوانین مرتبط با نکاح در نظام‌های حقوقی ایران و عراق، مجله مطالعات فقه اقتصادی، دوره ششم، شماره پنجم، ۱۴۰۳، ۶۸۵-۷۰۲.
سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۶، سالنامه آمارهای جمعیتی ۱۳۹۵، معاونت فناوری اطلاعات و آمار جمعیتی، دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی و مهاجرت، تهران، انتشارات سازمان ثبت احوال کشور.

غدیری، ماهر و فریدزاده، غزاله، مطالعه تطبیقی قوانین ایران، انگلستان و آلمان درباره ازدواج با فرزندخوانده، مجله حقوق تطبیقی، دوره یازدهم، شماره دوم، ۱۳۹۹، ۶۸۵-۶۵۹.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸.

قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده، ۱۳۹۲.

قانون تنظیم خانواده و جمعیت، ۱۳۷۲.

قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، ۱۴۰۰.

قانون حمایت خانواده، ۱۳۴۶.

قانون حمایت خانواده، ۱۳۵۳.

قانون حمایت خانواده، ۱۳۹۱.

قانون مدنی، ۱۳۱۴.

مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶، تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری. ویرایش دوم، تهران، مرکز آمار ایران.

همتی حاجی‌پیرلو، فاطمه و مؤمن، رقیه سادات، مطالعه تطبیقی نهادهای جایگزین ازدواج دائمی در حقوق ایران و انگلستان، دوفصلنامه فقه و حقوق خانواده، دوره بیست و ششم، شماره هفتاد و چهارم، ۱۴۰۰، ۸۵-۱۱۵.

California Legislative Information (2022). 2021 California Family Code. Retrieved from <https://leginfo.ca.gov/faces/>, Accessed 10 May 2022.

California State Legislature. 2022. Laws and Constitutions. Retrieved from http://www.legislature.ca.gov/laws_and_constitution.html, Accessed 10 May 2022.

Texas Legislative Council (2022). Texas Constitution Include Amendments Through the November 2, 2021, Constitutional Amendment Election. 1st ed. Legal Division of the Texas Legislative, Retrieved from <https://tlc.texas.gov/docs/legref/TxConst.pdf>, Accessed 2022, May 14.

Texas Legislature Online (2022). Texas Current Statutes through the 87th 3rd Called Legislative Session 2021 (Family Code). Retrieved from <https://statutes.capitol.texas.gov/Docs/>, Accessed 2022, May 14.

The California State Legislature .2019-2020. The Constitutions of California and the United States with Related Documents. 2019–20 Ed. Retrieved from <https://www.senate.ca.gov/sites/>, Accessed 2022, May 3.

The Florida Senate (2021a). 2021 Florida Statutes (Including 2021B Session). Chapter 741- Section 212, Retrieved <https://www.flsenate.gov/Laws/Statutes/2021/0741.212>, Accessed 2022, May 06.

U.S. Census Bureau (2024). U.S. population by States. Retrieved from <https://data.ers.usda.gov/reports.aspx?ID=17827>, Accessed 2024, October 16.

U.S. Government Information. 2011. US Code 2011 Title 1 General Provisions. Retrieved from: <https://www.govinfo.gov/app/details/USCODE-2011-title1/USCODE-2011-title1-toc>, Accessed 2022, May 02.

United States Senate (2022). The Constitution of the United States of America. Publication 103-21, Retrieved from https://www.senate.gov/civics/resources/pdf/US_Constitution-Senate_Publication_103-21.pdf, Accessed 2022, May 06.

U.S. Census Bureau (2024).U.S. population by State. Retrieved from: <https://data.ers.usda.gov/reports.aspx?ID=17827>
(accessed 5 October 2024).

A comparative study of the concept of marriage in the Iran and USA legal systems

Faezeh AzimZadeh Ardebili

Associate Professor, Jurisprudence & Islamic Law Department, Imam Sadiq University

Fatemeh Mashayekhi

Ph.D student, Jurisprudence & Fundament of Islamic Law, Imam Sadiq University

Abstract

The religion of Islam emphasizes the preservation and strengthening of this holy institution of family. The family is the first and the most important human community, which humans are present in it. The family has sometimes a unique meaning at different times and in different geographies, which has changed and evolved over time. In the meantime, this institution should be formed in its human and natural framework through the marriage of two opposite sexes in a legal framework based on human nature. Unfortunately, the human society is witnessing new forms of marriage that contradict these obvious principles. Based on this, the current research was formed with the aim of comparative analysis of the concept of marriage in the legal systems of Iran and USA. For this purpose, the constitution and related Iranian statutory laws, as well as the federal laws of the USA and the constitutions and related statutory laws of the three states of California, Florida, and Texas, which make up a quarter of the country's population, were examined. The findings of this research showed that there is no definition of marriage in the constitution and Iranian statutory laws, and it is limited to stating some of its characteristics and criteria. On the contrary, in the US federal law, as well as the constitutions and statutory laws of the examined states, a definition of marriage is expressed.

Keywords: Marriage, Legal System, Definition of marriage, Iran, USA.